

A szándék a jövőbe törekszik

Interjú Dusa Ödön előadóművésszel

Meleg színek harmóniája tölti be a szobányi színháztermet. A kékek puha árnyalatai. A kényelmes kanapé és a fotelok marasztalóak. Fölöttük galéria, amely, ha több a vendég, mint az ülőhely – páholyként szolgál. A falakon plakátok, üveg alatt, kerettel megbecsülve. Egy-egy nevezetes előadás hirdetői: Kányádi Sándor: Fától-fáig; Szenvedő szerelem; Hamvadó szerelem vagy: Jövő-bűvölő – Nagy László és László György költeményeiből ezzel a címmel állt össze a verses est (a fekete lapon csak egy gyertya világítja meg az előadó arcát, akinek játékosága még a nevek párosításánál is megmutatkozik). A plakátokon egyazon férfiarc: Dusa Ödöné, aki szerkesztője-rendezője-díszletezője és előadója egyszemélyben az esteknek. Mindez Budapesten, a Kálvária téren ácsorgó Józsefvárosi Színházról pár utcányira. Hívhatjuk Lakásszínháznak, de Magányszínháznak is – amint ez a bejáratú ajtón olvasható. Hangosan gondolkodom:

– *Valóban magányosnak kell lennie az előadónak?*

– Nem feltétlenül. A magányosságnak inkább az emberhez van köze, és nem a színházhoz vagy előadó-művészethez. Különösebben én sem vagyok magányos, de története van, hogy hogyan született az Egyszemélyes Magány Színház megfogalmazás. Cselényi László a Duna TV-től (akkor még nem volt az elnöke) a 90-es években Stockholmban forgatott filmet, és engem is felkeresett. Hogy még több anyaggal térjen vissza Pestre, elhatározta, készít velem egy félórás portréfilmet a kulturális rovat számára. A felvételek egy részét a Stockholmi Magyar Házban ejtettük meg. Igaz, nehézségekbe ütköztünk, mert a Ház vezetősége meg akarta akadályozni a felvételt. Teljesen nem sikerült lefűjni, de a tervezett közönség elmaradt, csak öt ember előtt adtam elő egy monológot és verseket. Talán ez inspirálta Cselényi Lacit, hogy a félórás portréfilmnek az Egyszemélyes Magány Színház címet adja. Megkedveltem, megtartottam, és elkísért a Lakásszínházba is.

– *Tapasztalásban-küzdelemben gazdag életút van Ön mögött. Kezd-*

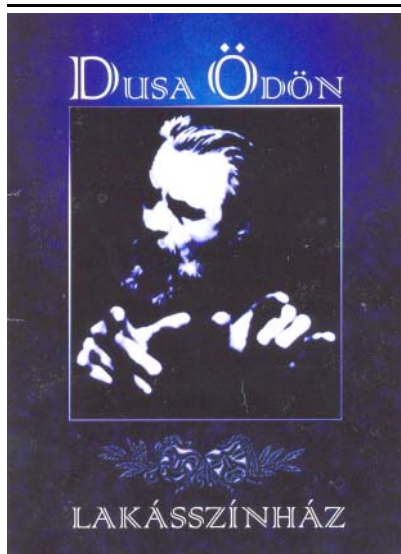
jük talán édesapja szakmai örökségével, a meszelővel-ecsettel. Hogyan lett szobafestő? És miként kerültek előtérbe a versek?

– Édesapám kisiparos szobafestő volt, és mindig dolgozott nála egy-két ember, akik nem is voltak mindig szakemberek, inkább segítők. Engem a nyári vakációkban már 12 éves koromtól elvitt dolgozni. Egy közeli faluban az iskolát minden nyáron mi festettük ki.

Mivel nem voltam jó tanuló, úgy tűnt, nem tudok megszabadulni a meszelőtől, habár szerettem volna. Erettségi után a színművészetire felvételiztem egy párszor – sikertelenül. A szobafestés, mint minden más, fizikai munkával jár szakma, egyfajta életstílussal jár, egyfajta kasztot jelent. Akik ebbe tartoznak, hasonlóan viselkednek, hasonló a szellemi szintjük és az érdeklődési körük. Aki kilóg közülük, de mégis köztük marad, azt előbb-utóbb kimarják maguk közül. A kimondatlan kegyetlen jelszó ilyenkor: Vagy megszoksz, vagy megszöksz. Jó volt nekem, amíg apám védőszárnyai alatt voltam, de miután egy vállalatához kényszerítették mindkettőnket, és én bekerültem ebbe a kegyetlen, örlő malomba, elváltak az útjaink. Megszokni nem tudtam, tehát – megszöktem. Nagy nehézségek árán én is kisiparos lettem, így megtehettem, hogy én válogassam meg a munkatársaimat. Dolgozott is nálam hosszabb-rövidebb ideig majdnem minden barátom, kollégám. A Zsebszínház megalakulása után nappal együtt festettük a lakásokat, este együtt próbáltunk a színházban. Az előadandó jeleneteket, darabokat is én írtam. Nem voltak teljesen megírva, mikor elkezdtük a próbákat, hanem folyamatosan írtam a próbák alatt. Délelőtt – festés közben – töprengtem az esti folytatáson. Ugyanakkor majdnem minden évben kihoztam egy-egy szavalóestet. És ezzel eljutottunk a versekhez is.

A versben bujdosó

– *Talán mondhatjuk így, hogy „kolozsvári korszakában”, 1973-ban működtette a Zsebszínházat. Itt azonban megszakadt egy időre a fonal, mert hát a hatóságok figyelme Önre terelődött. Mi történt? – 1970-ben a hatóságok fülébe jutott, hogy nagyon sokan látogatják a pincelakáso-mat, amit, szakember lévén gyönyörűen kifestettem, rendbetettem, és*

benne is laktam. Szavalóköör működött itt, és együtt hallgattunk zenét is.

– Egy hétvégen a zsúfolásig telt pincébe lejött a rendőrség, és rendre mindenkit beszállított. Engem utolsónak egyedül vittek el, és máshová, mint a többiek, mert tudták, hogy bent fognak tartani. Nem részletezem, de valójában hat hónap múlva kerültem csak haza.

– 1976-ban önálló esten lépett fel, a címe: Versben bujdosó. Valóban lehet a költemény rejtekhely, menedék? És mi elől?

A költemény szellemi és – jó esetben – lelki táplálék. Jó az, ha magunkba szívjuk, élünk vele. Nem

kell rejtekhelynek használni, de a profán, szellemtelen, durva hétköznapok ellen menedéket jelenthet. Nagy Lászlóé ez a verscím. Idézem a vers utolsó sorait. „...Kesztyűdet, ötujjú liliododat / kidobod a szimatoló ebek elé. / Vallatják. Szivárog belőle a vér”.

– Tar Károllyal együtt alapították meg az Ifjúnokás Zsebszínházat 1980-ban. Színre került például a Szókratész pöre, az Egy örült naplója. Egy egész estét betöltött Cselényi Béla verseivel. Mindezt változó sikerrel. Ezért fogalmazott úgy, hogy kétfélek az emberek: „senkik és valakik”? Kik ők?

A Zsebszínház több éve működött már, amikor Tar Karsival eléje biggyesztettük az Ifjúnokás szót. Hozzájuk csapódtunk, az Ifjúnokás laphoz. Ez támogatást jelentett, és védelmet is a hatóságokkal szemben. Rendszeresen felléptünk az Ifjúnokás Matinékon, turnéztunk Erdély városaiban és falvaiban. Tar Karsci aktív szervező volt, és most sorsa őt is Svédországba sodorta, és itt is tovább szervez. A Svédországban élő magyar művészek írásait, munkáit Ághegy címen gyűjti

kötetbe. A harmadik vaskos kötet mostanság van kiadás alatt.

A „senkik és valakik” nem évtizedekkel ezelőtt lett általam leírva, hanem tavaly nyáron. A Lakásszínház elmúlt évadjára emlékeztem vissza írásban, és a történések hozták ki belőlem ezt a három szót. Nem bocsátkozom itt fejtegetésbe, mert akkor a figyelem másról lenne elterelve. A Hítel folyóirat és a Magyar Színházi Portál leköszölte az írást, ott el lehet olvasni.

Vers-ének-beszéd

– Mi készítette arra, hogy öt évvel később Svédországba költözzön, s hogyan tudta folytatni Stockholmban azt, amit otthon félbehagyott?

– Az akkori feleségem a fiammal disszidált Svédországba. A hatóságok természetesen tudtak róla, és még jobban megnehezítették a helyzetem. Nem tarthattam egyéni esteket, nem szervezkedhettem. Talán azt megengedték volna, hogy egy színpadi tömegjelenetben én is ott legyek valahol. Ennyi nekem nem volt elég, és beadtam a családgyesítési kérelmemet. Egy és félévi várakozás után, nem repülőre, hanem vonatra ülve átdöcögtem Svédországba. Folytatni azt, amit Kolozsváron félbehagytam, nem lehetett. Az életet folytattam ott tovább, és folytatam mind a mai napig. Szerintem a szándék fontosabb a megvalósításnál. A szándék a jövőbe törekszik, a megvalósítás a múltba olvad. Elköltözésem előtt már mögöttem volt sok jó és rossz cselekedet, döntés. Ezeknek a sora folytatódott Stockholmban. És persze, úgy döntöttem, hogyha egyedül is, de folytatom a színházi tevékenységet. Hozzá tartozott már az életemhez. A meszelő, vagy most már inkább a festőhenger, ismét a kezembe került. Stockholmban hiány volt szobafestőkben, és engem felvett egy vállalat, mindamellett, hogy nem beszéltem még a svéd nyelvet. A szobafestők ott sem sokkal különbek mint Romániában vagy Magyarországon. Ha nem hasonlítasz hozzájuk, előbb-utóbb kiközösítenek. A svédek ezt kifagyasztásnak nevezik. Tehát egy idő után ki voltam fagyasztva.

Persze én sem igyekeztem változni, a kedvükben járni, hasonlítani minden áron hozzájuk. Hat évet dolgoztam ennél a vállalatnál. Ők is

<p>Dusa Ödön, az előadó a közönséggel a Józsefvárosi Színház előtt találkozik 19 drakor. (9-es busz: VIII., Kálvária tér) Együtt indulnak a közelben lévő lakásszínházba. "Színházról Színházig" Az előadások vetítésel egybekötötték. Időtartamuk kb. egy óra, és utána baráti beszélgetésre kerülhet sor.</p> <p>Felkérésre az „Ország-Világ bármely pontjára” ellátogat a: DÓ-LAKÁSSZÍNHÁZ</p> <p>Információ és helyfoglalás: (06-1) 210 7329 vagy 06-70/ 621 5914</p> <p>Honlap: www.szinhaz.hu/odon E-mail: dusason@freemail.hu E-mail: dusa.odon@cchello.se</p>	 <p>DRAPÍR: NÉKELY KORNÉL A.D.</p> <p>PIRÓM: FODOR KÁROLY FELTARTÓ: FODOR ISTVÁN</p>	<p>Kolozsvár - Stockholm - Budapest</p> <p>BUDAPESTI LAKÁSSZÍNHÁZ</p>
---	---	---

megkönnyebbültek, én is, mikor eljöttem tőlük. Ezalatt, minden évben, a szabadságomat Pesten töltöttem, és szavalóesteket tartottam a Szkéné Színházban. Egész évben erre készültem. Még festés közben is fennhangon mondtam a verseket. Ha néha hallották is a munkatársak, hogy beszélek magamban, nem értették, hogy mit mondok. Nem csoda, hogy kifagyasztottak.

– *Itt, Budapesten tovább bővíti a repertoárját: 32 költő 170 verse közül választhat a közönség, és olykor nemcsak egyedül lép fel. Vetített képekkel színesíti az esteket, s maga-komponálta-átköltötte zenével is. Úgy hatnak, mint valamiféle vers-énekbeszéd. Minden előadás végén koccintanak, barátkoznak. Mit tanul a közönségétől?*

– Lassan, nagyon lassan ráérzek, hogy mit is igényel a közönség. Ha nem is fogalmazza meg senki, a lélekben felmerülő igény egy idő után a fejben megfogalmazódik. Így éreztem rá arra, hogy nem lehet csak vetíteni, a képpel, zenével társított verseket, hanem élőben is mondani kell

valamit. Alávetettem magam a ki nem mondott igénynek. Előadás előtt a közönség minden egyes tagja (általában tíz személy) kérhet egy-egy verset, amit én ott a helyszínen mondok el, a 32 költő 170 verse közül. Jó bemelegítő-hangulatteremtő ez, az éppen műsoron lévő előadás előtt.

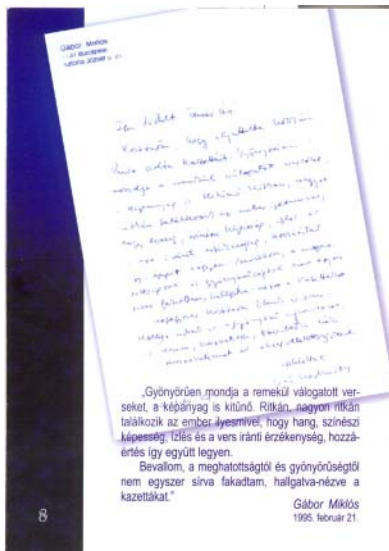
Az élet értelmét mi adjuk

– Sosem törekszik arra, hogy nagy létszámú közönség előtt lépjen fel. Vajon a költeményeket csak ilyen meghitt környezetben lehet tolmácsolni?

– Törekedni lehet, de nem szabad túlzásba vinni a törekvést. Részen azért, mert a túldimenzionált vágy gátlásossá, zavarossá teszi az embert. Nagyobb jelentőséget tulajdonít valaminek, mint amivel az rendelkezik. A függőség csapdájába kerülhet így, mint az alkoholista, dohányos, vagy számtalan más függőségben levő ember. Egy előadás hangulatát nem csupán az előadó vagy a fellépő színészek, hanem a közönség is meghatározza. Ezért beszélünk néha arról, hogy jó vagy rossz volt egy adott közönség. Szintén lényeges, hogy egy adott időben milyen népszerű az a színházi műfaj, ami előadásra kerül. A szavalóestek manapság nem élnek fénykorukat, tehát egy előadónak nem ajánlatos több száz fős közönség előtt egy órányit szavalnia. Ilyen szempontból hús, harminc évvel ezelőtt a versre fogékonyabb volt a közönség. De nem is jön be ennyi ember egy szavalóestre. A látványosság van mostanság inkább előtérben. Ezzel természetesen nem azt mondom, hogy a mostani közönség szellemi szintje, nívója alacsonyabb lenne, mint volt régen.

– Mit jelent Önnek a vers?

– Erre a kérdésre is nehéz választ adnom, mert már a kérdésben rejtve ott van, hogy csak valami magasztos lehet a válasz. De ha például a mosogatást is magasztosnak éljük meg, akkor emellett a vers szeretete is megkapja a saját jelentőségét. Nem különül el, nem néz le toronymagasságból a mindennapi élet egyéb tetteire, hanem velük együtt karöltve

Tar Károly DÓ Színház

„Az új színházi műfajt teremtő Dusa Ödön verselődként is érett művészként áll előttünk. Nem szavaja, hanem létkünbe oltja a verset. Mozdulati, gesztusai, mikromimikája a kimondott szavakkal egyenértékűek. Megértint egyszer, hogy ez az férőhelyes színházban, zsefolt másfélór előtt szőlánul és látszólag mozdulatlanul adott elő 'verseit'. Négy perces némasága Lao-cs gondolatát idézi: 'a bölcsnek nem kell a szó sem.' A közönség fergeteges tapsal köszöntötte a bátor újítót. Minden DÓ előadás megemléhetően ritka élmény'.

Az erdélyi Latinovits

„Meghallgatva a Dusa-előadástól készült felvételt, elfog a vágy, hogy megismerjem a művészt, aki oly keserű hangon tudja megszólaltatni a költők lélektől-éleleki szülő verseit, mintha önmaga írta, vagy maga is átélte volna mindazt az emberi csalódságot ami a sorokban megfogalmazódik. Kérdésköve utána megtudtam, hogy őt tartották Erdélyi Latinovitsának.”

(parcsami)

tölti ki a mindennapjainkat. Persze, mint a legtöbb példa, azért ez is sántít, természetesen lehet nagyobb jelentőséget tulajdonítani a versnek, mint a mosogatásnak.

– „A múlt terheit félretéve, inkább örvevdezek a jelennek, annak, hogy lehetőségem nyílt nemcsak munka után foglalkozni a színházzal, hanem teljes bedobással, és annak, hogy nincs elveszve semmi...” – írta 1998-ban megjelent életrajzi könyvecskéjében. Mi ad erőt a bizakodáshoz?

– Ha nagy szavakkal akarok élni, azt mondom, hogy az életnek semmi értelme nincs azon kívül, amit mi adunk neki. Jó az, ha teremtői vagyunk életünknek, és nem elszenvedői. Minden nézőpont kérdése. Igaz, nem vagyok különösebben optimista személy. Sokszor tehernek élem meg azt, amit egy nálam bölcsőbb egyén egyáltalán nem így élne meg. Legfontosabb feladataim közé tartozik, hogy megszeressem önmagam. Tudom, igazán csak az tud szeretni másokat, aki saját magát

szereti. (Itt most nem az ego fölényes szeretetére gondolok, ami valójában nem is szeretet.) Hadd zárjam a gondolatot egy Ady-verssorral. „...és szeretem az embereket, / szánva, őszintén. / Egy kicsit valamennyi úgy jár, mint én”.

– *Ez a jelen. És a jövő?*

– Lehetőleg minden évadban kihozni egy új előadást. Az őszi évadra például két idegenbe szakadt költő – Tollas Tibor és Jatzkó Béla – verseiből készítettem összeállítást. Ezért kapta az előadás, az Idegenbe szakadva címet. És azért is, mert én, az előadó is idegenbe szakadva élek – most már csak részben. A jövő évben Gábor Miklós írásaiból tervezek előadást, az ő emlékére. Ifjabb koromban ő lett a példaképem. Egyszer kazettán elküldtem neki egyik műsoromat. Ő pedig biztatóan válaszolt: „...Gyönyörűen mondja a remekül válogatott verseket. A képanyag is kitűnő. Ritkán, nagyon ritkán találkozok az ember ilyesmivel, hogy hang, színészi képesség, ízlés és a vers iránti érzékenység, hozzáértés így együtt legyen. Bevallom, a meghatottságtól és gyönyörűségtől nem egyszer sírva fakadtam hallgatvánézve a kazettákat...” E szavak mind a mai napig elkísérnek...

Irodalmi Jelen, 2006 október

Vennes Aranka